

УДК 378.147.88.016

Мунтян Світлана Геннадіївна, ст. викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет

**ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КОМПЛЕМЕНТАРНИЙ
ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ**

Аннотация. В статье проанализированы теоретические основы иноязычной подготовки студентов во внеаудиторное время и представлено обобщение практического опыта организации внеаудиторной деятельности как комплементарной составляющей образовательной технологии по иностранному языку.

Ключевые слова: внеаудиторная деятельность, иноязычной подготовки студентов.

Summary. The theoretical bases of student foreign language acquisition in out-of-school activity are considered in the article. Practical experience generalization of out-of-school activity organization as a complementary component of educational technique in foreign language teaching is presented.

Key words: out-of-school activity, student foreign language acquisition.

Вступ. Якість навчання іноземної мови розглядається сьогодні як запорука наступного успішного професійного самовизначення випускників вузу. В умовах сучасної автономії вишів перед дидактами стоїть актуальна задача практичного проектування й реалізації прагматичних освітніх технологій, які забезпечували б максимально якісну підготовку студентів з іноземної мови, враховуючи конкретні об'єктивні умови навчального процесу на відповідній кафедрі кожного з ВНЗ. У цьому контексті педагогічного розгляду й вирішення, на наш погляд, вимагає проблема активізації позааудиторної діяльності як складової процесу іншомовної підготовки студентів. Адже курс іноземної мови у профільному ВНЗ кожного року стає менш тривалим і обмежується часто лише двома-трьома першими семестрами у

бакалавраті, а, як відомо, набуті іншомовні знання, вміння й навички, які тривалий час не використовуються на практиці, швидко втрачаються. Крім того, існує суперечність між зростаючими вимогами до рівня володіння іноземною мовою фахівцями різних спеціальностей та їхнім реальним невмінням практично користуватись іноземною мовою в професійній сфері. Це доводить необхідність пошуку шляхів і засобів підвищення якості іншомовної підготовки студентів і пояснює актуальність теми, що розглядається.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Основним концептуальним положенням позааудиторної діяльності студентів присвячено багато наукових праць (І. Зимня, О. Вербицький, В. Якунін, А. Рубанік, А. Годлевська, А. Капська та інші), але тема продовжує залишатися однією з важливих та дискусійних. Різні погляди висловлюються науковцями щодо визначення поняття і структури позааудиторної діяльності (Л. Соколова, В. Лис, Л. Петриченко, Л. Смеречак, О. Стоян, Г. Овчаренко), щодо підходів до її організації (Л. Онучак, Л. Якушкіна), щодо розкриття ролі позааудиторної діяльності у формуванні особистості (Т. Іванайська, М. Донченко, І. Карпова, Н. Галєєва, Н. Руденко, О. Тепла).

Дослідники позааудиторної діяльності в сфері навчання іноземної мови розкривають її сутність як засобу інтенсифікації іншомовної підготовки й засобу самореалізації особистості студента (Л. Лужник, Е. Кравченко, О. Обдалова, Н. Скрипник). При цьому питання комплементарності іншомовної підготовки студентів у позааудиторний час з аудиторною навчальною діяльністю є недостатньо розкритим.

Метою статті є визначення теоретичних засад іншомовної підготовки студентів у позааудиторний час з точки зору її комплементарності з аудиторною навчальною діяльністю й узагальнення практичного досвіду організації позааудиторної діяльності як дієвої складової освітньої технології з іноземної мови у профільному вузі.

Виклад основного матеріалу досліджень. У ході реалізації відповідних сучасних освітніх програм навчально-виховна стратегія кожної конкретної кафедри у ВНЗ має бути інтегральним вираженням цілісного поєднання

навчального та виховного процесів, адже тоді можуть бути враховані зумовлені специфікою окремих дисциплін особливості процесу навчання й виховання. Іноземні мови внаслідок свого величезного освітньо-прагматичного та виховного потенціалу дозволяють особливо органічно поєднувати систему обов'язкового аудиторного навчання та цілеспрямованої позааудиторної діяльності.

У профільному ВНЗ, де курс іноземної мови короткотривалий за кількістю кредитів і компактний за об'ємом аудиторних годин, позааудиторна робота засобами іноземних мов є одним із рятівних технологічних рішень щодо підвищення якості іншомовленнєвої підготовки суб'єктів учіння та забезпечення студентам неперервності процесу вдосконалення іншомовленнєвих знань, навичок та вмінь протягом всього періоду навчання.

Для формування системи позааудиторної діяльності необхідно уточнити сутність самого терміну «позааудиторна діяльність». До позааудиторної діяльності відносять будь-яку діяльність студентів, що здійснюється у рамках навчального закладу поза навчальним процесом й сприяє їхньому особистісному розвитку, задоволенню інтересів, розширенню професійних знань та формуванню професійно вагомих якостей [1].

Значної ефективності позааудиторна діяльність з іноземних мов набуває за умов гармонійного її інтегрування у дозвільну діяльність студентської молоді. Адже дозвільна діяльність студентів - це усвідомлена й цілеспрямована активність, що дозволяє молоді задовольняти власні потреби й особисті інтереси, здійснювати вільний вибір занять щодо самореалізації й самовдосконалення. Тож, за умови реалізації дозвілєвих потреб студентів позааудиторна діяльність у рамках дозвільної діяльності стає сферою застосування знань, умінь та навичок, набутих в аудиторії або самостійно. Це зумовлює її значний виховний, розвивальний, освітній, стабілізуючий, інтегруючий й компенсуючий потенціал [3]. Дослідники характеризують позааудиторну діяльність як особливе соціокультурне середовище, що є умовою для саморозвитку, реалізації власних творчих здібностей студентів у сфері міжкультурної комунікації, а також соціокультурної ідентифікації та

самовизначення [10].

Організація позааудиторної діяльності з використанням іноземної мови повинна мати системний характер і враховувати ключові засади підготовки з іноземної мови у позааудиторний час. Вона має продовжувати та доповнювати навчання в аудиторії й відповідати тим же закономірностям і вимогам, що і аудиторний навчальний процес. Головними серед них є науковість, зв'язок з життям, суспільно корисна спрямованість, педагогічна доцільність [8]. Базовим компонентом позааудиторної діяльності є своєрідний конгломерат різноманітних видів діяльності, об'єднаних тим, що всі вони знаходяться за межами навчального процесу [10].

Встановлено, що ефективність та результативність позааудиторної діяльності з іноземної мови знаходяться у прямій залежності від дотримання таких принципів, як

- врахування мовної підготовки студентів й наступності щодо аудиторних занять з іноземної мови;
- врахування вікових особливостей та інтересів студентів;
- комунікативна спрямованість;
- поєднання колективних, групових й індивідуальних форм роботи;
- врахування міжпредметних зв'язків [3; 5].

Що стосується методів організації позааудиторної діяльності, то дослідники виокремлюють декілька груп, а саме:

- дослідницькі методи та методи діагностики: вивчення документів, бесіди, спостереження, анкетування, інтерв'ювання та ін.;
- методи цілепокладання і планування, що дозволяють визначити послідовність процесів, їхню спрямованість і передбачити шляхи досягнення поставлених цілей;
- методи переконання і формування свідомості особистості: роз'яснення, бесіди, лекції, доповіді, диспути;
- методи організації життєдіяльності студентів і формування досвіду професійної поведінки: вправи, індивідуальні доручення, практичні завдання, створення ситуацій вільного вибору, наставництво;

- методи спонукання і стимулювання: змагання, заохочення, схвалення, громадська думка, вимоги, критика та самокритика;
- контрольні-оцінюючі методи: перевірка виконання правил та вимог, спостереження, аналіз, порівняння, судження, оцінка результатів, самооцінка [7].

При використанні різних форм та методів позааудиторної діяльності створюються умови для рішення і моделювання професійних завдань і ситуацій, для розвитку професійної культури студентів вищих навчальних закладів.

У створенні будь-якої системи існує підпорядкованість між цілями, змістом, формами і методами навчально-виховного процесу. Кінцевими цілями позааудиторної діяльності з іноземної мови є

- поглиблення знань, умінь та навичок щодо іншомовної комунікативної діяльності;
- розширення знань професійного, академічного та лінгвокраїнознавчого характеру;
- сприяння розвитку індивідуальних творчих здібностей та формуванню індивідуального стилю поведінки студентів, а отже, підвищення креативності освітнього середовища;
- стимулювання інтересу широкого кола студентів до вивчення іноземної мови;
- набуття досвіду міжкультурного спілкування і співробітництва; всебічний розвиток особистості.

Коли говорять про позааудиторну діяльність стосовно до іноземної мови, виокремлюють декілька її функцій, які знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності: 1) навчальна функція (формування й вдосконалення мовленнєвих компетенцій, повторення, поглиблення, розширення та закріплення матеріалу, що вивчається, встановлення міжпредметних зв'язків); 2) розвивальна функція (сприяння інтелектуальному й духовному зростанню майбутніх фахівців, розвитку їхньої уваги, пам'яті, мислення, мови та т.і.); 3) виховна функція (формування впевненості й готовності до професійної

діяльності, потягу до пізнання, виховання дисципліни, наполегливості, витримки й т.і.); 4) діагностувальна функція (визначення рівня володіння студентами мовними компетенціями, діагностика труднощів й визначення рівня ефективності навчання); 5) управлінська функція (управління дидактичним процесом через коректування методики навчання відповідно до рівня та індивідуальних особливостей студентів); 6) оцінювальна функція (оцінка діяльності студентів та її результатів в процесі позааудиторної роботи); 7) мотиваційна функція (створення позитивних мотивів у процесі навчання, стимулювання ініціативності студентів, пізнавальних інтересів та творчого підходу до справи) [1; 9].

У процесі навчання перелічені функції стають завданнями позааудиторної діяльності, які викладач реалізує різними засобами. При цьому слід враховувати специфіку діяльності у позааудиторний час. На відміну від аудиторної навчальної діяльності, якій притаманні нормативність й регламентація через навчальні плани та програми, а також зумовлена цим надіндивідуальність, позааудиторна діяльність вирізняється позанормативністю й індивідуальним підходом до суб'єктів учіння [11].

Тож, освітньо-виховні маршрути позааудиторної діяльності мають бути цілеорієнтованими на конкретний результат й враховувати смислові, діяльнісні й ціннісні уподобання особистості, а отже, бути варіативними. Варіативність забезпечує безпеку особистісного прояву тих, хто навчається. Ядром позааудиторної діяльності, вихідним моментом її конструювання повинна бути пізнавальна або проблемна задача. Наявність задачі, орієнтованої на інтереси та пізнавальні можливості особистості студента, зумовлює весь процес позааудиторної діяльності: передбачає самостійну діяльність студентів щодо реалізації поставлених завдань [4]. Саме особистісний компонент відіграє тут системотворну роль. Адже, на базі особистісного компоненту створюється внутрішній мотив формування й формулювання думки іноземною мовою, виникає бажання прийняти участь у спілкуванні, тобто розвивається іншомовна комунікативна компетентність студентів [6]. Отже, у ході проведення позааудиторних заходів іноземна мова перетворюється у засіб навчання та

розвитку. Процес формування іншомовної компетентності забезпечує виконання одного з найважливіших завдань сучасної освіти – не просто передавати студенту необхідний обсяг знань, а навчати останнього результативно їх використовувати в професійній та соціальній діяльності, синтезувати нові знання й розвивати творчу самодостатність [2].

Вищезазначене пояснює необхідність підтримки викладачем комплементарності позааудиторної діяльності із навчальною діяльністю в аудиторний час у змістовній частині, у доборі тематики та у визначенні рівня мовної складності пропонованих завдань. Це забезпечує, по-перше, можливість раціонального комплексного застосування теоретичних знань та практичних вмінь з дисципліни для розв'язання конкретних прагматичних завдань й, по-друге, органічне поєднання вдосконалення у студентів іншомовної комунікативної компетенції з розширенням в них знань професійного спрямування, формування у студентів різних вмінь та навичок самостійної навчальної діяльності, розвиток інтелектуальної мобільності, критичного та креативного мислення.

У процесі взаємодії зі студентами у рамках позааудиторної діяльності викладач проводить інструктажі щодо виконання завдань, а саме наголошує на цілях, змісті, приблизному об'ємі, строках виконання, основних вимогах до результатів та критеріях оцінювання роботи, а також обговорює ключові стратегії щодо реалізації завдання. Крім того, викладач звертає увагу студентів на можливі типові помилки, що ймовірні при виконанні завдань. Роль викладача полягає в тому, щоб створити якомога сприятливіші умови для розкриття і прояву творчого потенціалу студентів, зкоординувати їх роботу, допомогти здолати можливі труднощі.

Сукупність всіх вищеперелічених засад іншомовної підготовки студентів у позааудиторний час покладена в основу організації позааудиторної діяльності на кафедрі іноземних мов ТДАТУ. Портфоліо імплементованих фахівцями кафедри форм і методів позааудиторної діяльності включає:

- залучення студентів до участі в олімпіадах та до наукової діяльності (робота гуртків спеціалізованого перекладу, підготовка іноземними мовами

наукових публікацій, різноформатних презентацій на наукові студентські конференції, організація постер-сесій),

- проведення «Декади іноземних мов» (накопичений досвід подіумних дискусій та колоквиумів за участю носіїв мови; творчих конкурсів на краще есе іноземними мовами; прес-конференцій з науковцями вузу, володарями міжнародних грантів; «круглих столів» зі студентами, учасниками закордонних освітньо-виробничих стажувань; інтелектуальних змагань «брейн-ринг»; шоу-кейсів з театралізованими міні-виставами; тематичних міні-вікторин; виставок найкращих творчих індивідуальних проектів студентів; розважальних сторінок на сайті кафедри),

- періодичні колективні дискусії актуальних тем сьогодення за участю відповідних експертів, носіїв мови, у рамках англійського дискусійного клубу “Ukrainian Youth for Sustainable Development”.

Перелічені форми позааудиторної роботи базуються на цілеспрямованому створенні комплексу зовнішніх і внутрішніх умов одержання учасниками педагогічної взаємодії задоволення від самого освітнього процесу та його результату.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що технологія гармонійногокомплементарного поєднання системи аудиторних занять та позааудиторної діяльності в процесі навчання іноземної мови підвищує рівень іншомовленнєвої підготовки студентів, забезпечує розвиток особистості студента й сприяє актуалізації таких важливих складових якості сучасної освіти як креативність, інноваційність, прагматизм. На нашу думку, саме здатність колективів кафедр створювати студентам умови для підвищення якості їх підготовки, розвитку нетрадиційного мислення, вмінь адаптуватись і згодом змінювати середовище буде визначати у майбутньому якість освіти.

Література:

1. Беяева А. Управление самостоятельной работой студентов / А. Беяева // Высшее образование в России. – 2003. – № 6. – С. 105-109.

2. Бобыкина И. А. Концепция формирования культуры лингвосамообразования при обучении иностранному языку в высшей школе :

автореф. дис. на соискание научн. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраный язык, уровень высшего профессионального образования)» / И. А. Бобыкина. – Нижний Новгород, 2012. – 19 с.

3. Буренок Е.А. Внеаудиторная деятельность как средство интенсификации профессионального обучения английскому языку студентов туристского вуза : дис. канд. пед. наук : 13.00.08. – Сходня, 2004. – 129 с.

4. Евдокимова Е.К. К вопросу о внеаудиторной работе студентов неязыковых специальностей по изучению иностранного языка в вузе / Е.К. Евдокимова // Известия Тульского государственного ун-та. Гуманитарные науки. – Выпуск №1. –2008. – С. 141-148.

5. Зими́на Е.И. Организация самостоятельной работы студентов-бакалавров по иностранному языку / Е.И. Зими́на // Социально-экономические явления и процессы. – 2012. – № 12. – С. 450-452.

6. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И.А. Зимняя. –М. : Просвещение, 1991. – 222 с.

7. Казьмерчук А.В. Внеаудиторная деятельность как средство интенсификации профессионального обучения в высшем учебном заведении / А.В. Казьмерчук // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2013. – № 9 (137). – С. 54-59.

8. Козачок В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение: Учеб. пособие. / В. А. Козачок. – К. : Выща шк., 1990. – 150 с.

9. Кравченко Е.В. К вопросу об организации внеаудиторной работы по иностранному языку / Е.В. Кравченко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2011. – № 32-33. – С.126-132.

10. Скрипник Н.С. Позанавчальна робота з іноземної мови як засіб формування професійної компетентності майбутніх інженерів / Н.С. Скрипник // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. Випуск 16. – 2010. – С. 218-224.

11. Скрипник Н.С. Роль позааудиторної діяльності у становленні суб'єктності студентів [Електронний ресурс] / Н.С. Скрипник // Педагогіка і психологія. Збірник наукових праць ХНПУ. – № 42 . – С. 56-61. – Режим доступу : <http://journals.hnpu.edu.ua/ojs/psyped/article/view/41>